

บทที่ 7

คุณค่าของวรรณกรรมการแสดง

นอกจากวรรณกรรมดังกล่าวจะมีคุณค่าในด้านการแสดงแล้วยังมีคุณค่าทางด้านอื่นๆ อีก เช่น ทางด้านวรรณคดี ทางด้านประติมากรรม ทางด้านจิตรกรรม ทางด้านการศึกษา ทางด้านวิจัย คุริยศิลป์ เป็นต้น

คุณค่าทางด้านวรรณคดีหรือแง่มุมของร้อยกรอง ประกอบด้วย

ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างคุณค่าทางด้านวรรณคดีจากเรื่องอุณรุท และรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

1. การเลือกใช้คำ ก็จะสามารถเลือกใช้คำได้เหมาะสมกับตัวละคร เช่นคำที่มีความหมาย สูงส่ง มีสง่า เช่น

เมื่อนั้น	<u>พระอวตารทรงสวัสดิ์ศรีชม</u>
ฟังพระอนุชาที่ยินดี	ภูมิหอคคหัตสนาไป
เมื่อนั้น	<u>พระกฤษณ์รักเรืองศรี</u>
ฟังวิษณุกรรมที่ยินดี	จึงมีพระราชนิญา
เมื่อนั้น	<u>พระสฤษณ์รักเรืองศรี</u>
เห็นทศกัณฐ์อสูร	เลิกโยธีกลับเข้าพารา

หรือการใช้คำที่ทำให้เห็นภาพทั้งงดงาม อ่อนโยนของตัวละคร เช่น

<u>เจ้าดวงหฤทัยนัยน์เนตร</u>	เขาวเรศพอสุดพิสมัย
ไฉจะไม่เมตตาอาลัย	จะแก่งส่งเสียไกลพารา
เมื่อนั้น	<u>นางเทพอนงค์เสนาหา</u>
ไต่พิงเทวราชนิญา	กัลยาตั้งแค้นแน่นใจ
แสนระทศสุทโหมนัสนัก	นงลักษณ์มิใครจะตอบไต่
ชลเนตรคลอเนตรแล้วทูลไป	ตรัสโยฉะนี้พระทรงฤทธิ์

2. เสียงเสนาะ ในวรรณกรรมการแสดงบางเรื่องจะมีความไพเราะค่านเสียงหลายคน ตัวอย่าง

2.1 สัมผัส คือเสียงคล้องจองอันใดแก่ สัมผัสนอกและสัมผัสใน สัมผัสนอกเป็นสัมผัสที่บังคับ แต่สัมผัสในเป็นสัมผัสไม่บังคับ ดังตัวอย่าง เช่น

สัมผัสสระ

เมื่อนั้น	ฝูงนางอัปสรสาวสวรรค์
เห็นเทเวศรัชคิติกพัน	หันเบียดเสียดสีเข้ามา
นางคิ้วเวียนเปลี่ยนชาย	เมียงมายคอนคมในหน้า
ครันฝูงเทพไทไขควา	นางเปลี่ยนเวียนขวาหันไป
เทเวศรัภุมรินรอน	แทรกเสียดอัปสรชวกไขว
นางซัดสองกรอ่อนละไม	เอื้องยารายไปมิให้ซิด
เทพบุตรรำไคเลนหาง	กรายกรเอื้องยารตามติด
นางพำรำทาพรหมนิมิต	ใส่จรีครีตงอนไปตามกัน

สัมผัสอักษร

เมื่อนั้น	พระยาภุมภกรณยักษา
ห้องคพิภกอนุชา	เห็นพระเชษฐาฤทธิรอน
กลมกลึงตั้งเสียดพระจรีต	อาการนั้นผิดกว่าแต่ก่อน
ไม่ออกเสนาพลากร	จะนั่งนอนก็ทอดถอนใจ
ตางคนครั้นไคแจงเหตุ	แสนเทวษทุกขทนมหมนใหม่
ปรึกษาหารือกันวนไป	จึงคิดไคว่าองค์ประสิทธิ์า
มหาโคบุตรทรงญาณ	ซึ่งเป็นอาจารย์ของเชษฐา
จะจำให้ไปนิมนต์มา	โนมนาวเจรจาพาทิ

2.2 ลีลาจังหวะ คือการใช้คำที่ให้มีเสียงคึกคัก หรืออ่อนโยน ตัวอย่างเช่น

เมื่อนั้น	รามสุรฤทธิแรงแข็งขัน
ไคพิ้งไกรธาขบพัน	กุมภันทรองคอบควยคำพาล

เจ้ามิ่งชื่อราเมศ
วันนี้อชีวิตจะวายปราณ
ว่าแล้วแกว่งศรกระทับบาท
โลดโผนโจนจ้วงทะเลวงดี

ว่ามีฤทธิ์เดชกล้าหาญ
ด้วยเมื่อพระกาลราวี
ทำอำนาจตั้งพระยาราชสีห์
ไล่มุโยธีเข้ามา

2.3 การเล่นคำ

ไอ้ครวญ

เดินทางมาหว่างพนาเวศ
พิศหมู่สุดถาอเนกนันต์
เบญจวรรณไต้วัลย์ลดาทอง
นางนวลเคล้านางสกุณี
คอกบัวเหมือนแก้วพิฆมาศ
วายุพิภดรเหมือนพิภดร พินดา
นกแก้วเคียงนางนภพรอด
นกหว้าเหมือนคิกจะวอน
ตระเวนเหมือนเวรเราหนหลัง
จากพรากเหมือนจากเจ้ามาไกล
คัมภีร์เหมือนคัมภีร์นอก
แต่พี่เที่ยวเปลี่ยเอกาทวา

ภวเรศวิโยคโศกศัลย์
ให้หวาดหวั่นค่านึงถึงเทวี
เหมือนวันรวมห้องกันสองศรี
เหมือนเจ้าเคล้าพิพิไลยา
นุชนาฎที่แนบนาสา
แนบพิภดรที่ยาสนิพนอน
เหมือนพี่เคียงแก้วกอดบเนบรจณณ์
ดวงสมรมาคด้วยก็ยากใจ
มากำบังมิให้เจรจาได้
โหยให้ไม่วายเวลา
ไอน์ยังรูร่วมเสนาหา
พระโศกามาโดยพนาลี

2.4 การเล่นเสียงธรรมชาติ ได้แก่การทำเสียงธรรมชาติสอดแทรกเข้าไปในบท ร้อยกรองซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการมากขึ้น

บัดนั้น
โก่งคอยอหายใจประจัญ
อันเขาต่อเขาเข้าประหาร
ไต่ชีวิตถูกทรรพา

คำแห่งทรีที่แข็งขัน
เสี้ยวชีวิตติดพันกระชั้นมา
เสียงสะท้อนเปรี๊ยะเปรี๊ยะดังฟ้าผ่า
ก็ม้วยชีวาด้วยฤทธิ์

เสด็จนั่งยังท่ายเกตรา	ชมหม่อมจันฉานอยู่ใหญ่
ว้ายคลำคำคั่นอยู่ไวไว	ที่โนมหาชลธาร
เงือกงามหนากายคล้ายมนุษย์	<u>เคลาคู่ผู้ศุคในชลฉาน</u>
ราหูว้ายหาปลาพาฬ	โลมาผู้ศุคพานอลวน
พิมทองทอง เล่น เป็นหม่อม	สี่เสียดกนอยู่กับขี้สน
จันทร์ เม็ดเมฆมาหนาคน	ฉลามลอยลองพนวาริน
มังกร เกี่ยวกันกลับกลอก	เหรา เล่นระลอกกระฉอกสินธ์
ช่างนำงามล้ำหัตถ์คิน	ศุคเคลานางกรินกำ เจริญฤทธิ์
ฝูงฉนากมากหมูปลาทราย	เห็นสำเภาแล่นว้ายตามคิก
นางกับพี่เลี้ยงร่วมชีวิต	ตางพิศชมปลาคล้ายใจ

3. ความหมายอันไพเราะกนใจ

3.1 กวีโวหาร คือการใช้ถ้อยคำของกวีให้เกิดความประทับใจ

3.1.1 การอุปมาอุปไมย คือการกล่าวเปรียบเทียบกับเห็นชัดเจน เช่น

เมื่อนั้น	นางศรีสุคตมารศรี
รับคำพระชนกชนนี	ใส่เหนือโมลิกัลยา
ให้อาวุธรอนควยความรัก	แสนสลักทรวงโหมนัสสา
<u>แสนทุกขทุกข์แทบถึงชีวา</u>	<u>คังภูผามาทัยอุราไว</u>
กอดเอาเบื้องบาทพระบิดุเรศ	พระชนนีเกิด เกศแล้วโหยให้
ชลเนตรคลอเนตรอรไท	พิไรรำรำพันไต่ก็

๖ 6 คำ ๖

โอ

โอวาพระทูนกระหม่อมเอ๋ย	พระคุณเคยปกเกล้าเกศรี
ถนอมเลี้ยงลูกมาควยปรานี	มิให้ตองธูลีลมพาน
พระการุณคุณน้อเนกนั้ก	ลิกหนักกว้างใหญ่ไพศาล

<u>เปรียบสมุทรแผ่นฟ้าสุธาธาร</u>	<u>ก็ไม่สมานหนักเสมอพระเมตตา</u>
ถึงกระไรโคแทนพระคุณบาง	จะแรมร้างจากไปก็ไม่ว่า
รำพลางแสนโศกโศกา	ก็ลยาพางเพียงจะขาดใจ

๖ ๖ คำ ๖ โอง

3.1.2 การใช้สัญลักษณ์ เช่น

โอ

โอว่าอินทรชิตของบิตร	เลื่องชื่อลือขจรทั้งไตรจักร
ยิ่งในสุริยวงศ์หงส์ยักษ	หรือมาแปรพักตร์ไปจามิตร
เสียแรงเป็นวงศ์พรหมา	รอบรู้วิชาศรสิทธิ์
อานุภาพปราบโคทัฬหิต	หรือแพศย์มุนษย์เคียดเคิน
โคความอภัยสอดสู	แกหมูใครโลกทั้งสิ้น
ที่น้อริราชไพริน	จะคูหมื่นอีกชก้องหังการ
อนิจจาเสียนองแล้วมีหน้า	มาซ้ำเสียลูกรักเสนาหา
จะได้ใครต่างใจต่างคา	อนุสรารำพลางทางโคก

เมื่อนั้น

โคหังลูกรักพาที	ท้าวราพณาสูรยักษ
สวมสอดคอกอไวแล้วบัญชา	มีความชื่นชมด้วยสมคิด
ที่นี่จะได้เห็นฤทธิ์	แหวตาของพ่อผู้รวมจิต
ซึ่งเจ้าจะยกพลากร	ปัจจามิตรที่มั่นอหังการ
อันศักดิ์รุกรหมูพวกภัยพาล	ออกไปราญรอนหักหาญ
	อย่าคานทานฤทธิ์พระโอรส

3.1.3 การกล่าวเกินจริงหรือผิดความจริง

เมื่อนั้น

โคหังนางฟ้าพาที	องค์ท้าวหัสเนตรเรื่องตรี
ผู้ใดใครอื่นไม่มองอาจ	ภูมิถวิลในวิญญาน
	ชะรอยกรุงพามาโรชใจหาญ

มันซ่อนกลจำนงค์ด้วยปรีชาญาณ	ผูกแก้หวารวิมานชัย
<u>เสียเมียตั้งเสียชีวิต</u>	<u>น้อยจิตไม่เลือกตาไหล</u>
เสียแรงที่เรื่องฤทธิไกร	มาเสียรู้แก้อายหรรลักษณ์
เสียที่ห่มทิพเนตร	เห็นเหตุสองไปในไตรจักร
ไม่รู้เทากลอายขุนยักษ	มันปลอมสรรักรวนิดา
อนิจจาครั้งนั้นตัวกู	รู้ไปถึงไหนก็อายหน้า
ตรีแล้วจึงมีบัญชา	แก้ตาผู้ดวงชีวัน
ซึ่งเข้ามาหานั้นใช่พี่	อสุรีมันปลอมมदनอมขวัญ
ตรีสพลางถอนใจจาบัลย์	ทรงธรรมนั่งขึงตลึงกาย

3.1.4 การพรรณนาและการบรรยายที่แจ่มแจ้งชัดเจน ไคแก่

พนักงานไซหอปทุมทอง	วารีเป็นละอองฝอยฝน
ทรงสุคนธ์ธารทิพเสาวคนธ์	เครื่องตมบรมจักรพรรดิ
สอดทรงสนับเพลาขาวขจิต	เซียงอนเขาวลิตปลายสะบัด
ภูษาเครื่องกานกาญจนรัตน์	พื้นขาวแจ่มจัตจลุลาย
ชายแครงชายไหวสุวรรณวาม	กระหนกเปลวองงามวิเชียรฉาย
ฉลององค์ทรงเศวตสุพรรณพราย	ทิมทรวงสร้อยสายสังวาลวรรณ
คาบทิศเฟื้องห้องมุกดาหาร	สะอึงเพชรแก้วประพาฬสลับกัน
พารัตนพรตน์ภูษงค์พัน	มังกรแก้วเกี่ยวกันเป็นทองกร

คุณค่าของวรรณกรรมการแสดงในदानประติมากรรม

ค่ากว่าประติมากรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่าประติมากรรมคือ ศิลปะสาขาหนึ่งในจำพวกวิจิตรศิลป์เกี่ยวกับการแกะสลักไม้ หินอ่อน โลหะ เป็นต้น ให้เป็นรูปหรือลวดลายต่างๆ¹ ในงานประติมากรรมของไทย

¹พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หน้า 498.

บางชนิด เช่น ที่หัวเรือพระราชพิธี บางลำจะมีตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ เช่น หัวเรือพระราชพิธีชื่อพาลีรังหัวปี, สุครีพครองเมือง¹

หรือที่อนุสาวรีย์สุนทรภู่ที่ อ.แกลง จังหวัดระยอง มีการสร้างตัวละครเรื่องราวในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ตัวละครดังกล่าวได้แก่ พระอภัยมณี นางผีเสื้อสมุทร นางเงือก ฯลฯ ตัวละครเหล่านี้สร้างจากโลหะ

คุณค่าของวรรณกรรมการแสดงด้านจิตรกรรม

คำวาทจิตรกรรม หมายถึง ศิลปะการวาดเขียน หรือศิลปะ การวาดภาพ² เรื่องราวจากวรรณกรรมการแสดงได้ปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมหลายแห่งด้วยกัน เช่น เรื่องราวของรามเกียรติ์เป็นภาพเขียนรอบผนังระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

จังหวัด เชียงใหม่มีงานจิตรกรรมประเภทนี้อีกเช่นกัน คือที่วัดพระสิงห์ บนผนังพระวิหารลายคำ ผนังด้านเหนือเขียนเรื่องสังข์ทอง เป็นฝีมือช่างเชียงใหม่ ส่วนผนังด้านใต้ เป็นฝีมือช่างกรุงเทพฯ เขียนเรื่องสุพรรณหงส์ ภาพจากเรื่องสังข์ทองในวัดพระสิงห์ เป็นภาพเจ้าชายจากเมืองต่างๆพากันเดินมาเป็นกลุ่ม เพื่อให้ธิดาท้าวสามลเลือก³

คุณค่าทางด้านการศึกษาวรรณกรรม

วรรณกรรมประเภทนี้ให้คุณค่าทางด้านการศึกษาวรรณกรรมทั้งในระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ในด้านแบบเรียนวรรณคดี กล่าวคือในระดับชั้นประถม และมัธยม

¹ ศาสตราจารย์ นอ.สมภพ ภิรมย์ รน. ปกิณกะคดี หมายเลข 3 ว่าด้วย เรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค.

² หน่วยงานกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525

³ ผศ. บุญมาศ พลอินทร์, ผศ. เศรษฐ์ พลอินทร์. วรรณคดีการละคร.

ทางกระทรวงศึกษาได้คัดถอนวรรณกรรมการแสดงบางเรื่อง เป็นส่วนหนึ่งของแบบเรียนทั้งในอดีต และปัจจุบัน เช่น เรื่องสังข์ทอง รามเกียรติ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ในระดับอุดมศึกษาได้มีผู้เขียนตำราเกี่ยวกับวรรณกรรมการแสดงไว้ เช่น เดียวกัน เช่น

"วรรณกรรมเอกของไทย : ชุนช้างชุนแผน"¹

คุณค่าทางคานการวิจัยในการศึกษาชั้นสูง

วรรณกรรมแสดงหลายเรื่องด้วยกันที่ได้เป็นประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษาในการศึกษา ในการศึกษา วิจัย เช่น ในระดับปริญญาโท มีผู้นำวรรณกรรมดังกล่าวไปทำการวิจัยได้แก่ เรื่อง

1. เสาวลักษณ์ อนันตศาสน์ วิจัยเรื่อง

"บทละครนอกสมัยกรุงศรีอยุธยา"

2. เสาวณิต วิงวอน วิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์บทโขนเรื่องรามเกียรติ์"

3. บั้วงาม อรรถพันธ์ วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์ละครรำเรื่องอิเหนา

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยเฉพาะสภาพชีวิต ความเป็นไปที่ปรากฏในเรื่อง"

เป็นต้น

---

¹เสาวลักษณ์ อนันตศาสน์. วรรณกรรมเอกของไทย : ชุนช้างชุนแผน.
โรงพิมพ์คุรุภัณฑ์อักษรกิจ : กรุงเทพฯ, 2526.

คุณค่าทางคานศุริยางคศิลป์

นอกเหนือไปจากการร่ายรำอันเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงแล้ว วรรณกรรมการแสดงทำให้เราใคร่รู้จักเพลงไทยลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น

เพลงเบาหลุด ใช้เป็นเพลงสำหรับระบำ มีท่ารำสวยๆ

เพลงปลื้ม คำว่าปลื้มนี้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน¹ เรียกอธิบายไว้ว่าเป็นชื่อต่างๆ ได้ดังนี้หลืม ประหลืม ปะวะหลืม ปะหลืม หรือมะหลืม เพลงปลื้มใช้ในการจับระบำชมทองฟ้า

เพลงร่าย ใช้ในการร้องบรรยายความ

เพลงสระบุหร่ง ใช้ในบทสนุก หรือพิธีที่ทำกันพื้นบ้าน

เพลงช้า เป็นเพลงที่ใช้ในการบรรเลงเชิดครุมนุชย์

ตัวอย่างบทละครเรื่องอิเหนา จะมีชื่อเพลงกำกับอยู่

เบาหลุด

เมื่อนั้น	จินตะหราว่าดีสาวสวรรค์
เดินเคียงข้างองค์พระทรงธรรม	ประพาศพรณยูปลาสุมาลย์
พลางทูลทวไนยให้เหินยวนอม	เค็ดควงพวงพะยอมหอมหวาน
เบญจมาศชาติบุษย์เบงบาน	เค็ดประทานให้สภาระวาที
สาวหยุดยืนข่อยหอยระยา	จงหักให้มหาหยาธรมี
เค็ดคอกประยงค้อยูตรงนี้	โหยหาหยี่สังคามาระตา
กันแค้นยจุกคูกยื่อ	นี้ดูว่าเก็บบุหงา
ข้างไม้อศสูนุชา	อะไรนั่นเป็นน้าอายุใจ

๑ 8 คำ ๑

¹พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หน้า

ปลื้ม

เมื่อนั้น

จะอายองค์อนุชาไปว่าไร
 สามองค์จงมาให้ไกลพี่
 พระเก็บสาวหยุดยั้งให้กล้า
 อนิจจาแนบเนื้อไม่เชื่อจิต
 พलगพระกระชั้นชิดติดตามไป
 กุมกรจินตะหราวา เทียว
 สัพพอกหยอกหยิกขิกซี่

พระโคมยงกิมพलगเฉลยไซ
 ไซคนอื่นไกลหาไหนมา
 ชวนซี่ชมพรณูปผา
 เอรสนาสาเป็นกลใน
 จะอายเอียงเอียงบิโคไปข้างไหน
 เลียงไลไซวควาสามนารี
 ลคเลียวไปในสวนศรี
 ถอยทับันเทิงปรีดา

๙ 8 คำ ๙ เพลงจีน

ร้าย

ครั้นสายแสงสีรวีรว
 จิงชวนโคมงามสามสุตา

ทินกรรอนแรงแสงกล้า
 ลีลาคลงสู่หาชลาลัย

๙ 2 คำ ๙ เสมอ

สระบุหร่ง

สร่งสนานสำราญในสระศรี
 พระสำคน้ำหยอกสามทรมาวัย
 แลวโคมยงทรงเก็บโกสุ่ม
 พระเค็ดดอกบุษบงทั้งนงคราญ
 ฝ่ำเห็นบแนมแกมกลปนไป
 ตลบหลังเลียวไลไซวควา
 แลวหลีกลักสั๊กกั๊กกลาง
 สามนางพलगผลักภูมิ
 เหลาฝูงสุรางค์นางกำนัล
 บ้างเทียวดอนขัวเพื่อนเกลื่อนไป

วารลิกซึ่งเย็นใส
 นางแฝงพักตร์ยังไบปทุมมาลัย
 วายกระพุ่มธรรารัจจาน
 เขาวมาลย์ป้องไต่ไปมา
 ฉวยจุดชายสไซจินตะหราว
 กุมกรสภาระวาตี
 นวลนางมาหาร์คมี
 หยิกตีทำกระบวนไหยวนใจ
 บ้างชวนกันชอนเรนเลนไล
 สำราญใจทุกหนนารี

๙ 10 คำ ๙ เพลงจีน

ราย

สร้างเสร็จเสด็จจากสระสนาน	กับสามองคืงคราฤๅมเหสี
กราชกรมพลจรรลี	มายังที่ปราสาทสวนดอกไม้

๓ 2 คำ ๓ เสมอ

ต่างองค์ทรงเครื่องเรื่องระยับ	มงกุฎเก็จเพชรประดับดอกไม้ไหว
แล้วลีลามาทรงอาษาไนย	ทราวมวยทรงสีวิภาดาณูจน์
พริ้งพร้อมขอเฝ้าเหลาก้านัล	เสนาภิดาหยันทวยหาญ
แห่แทนเป็นชนค้อคฤหยาน	คินเขาราชฐานวังใน

๓ 4 คำ ๓ เชิด

ซ้ำ

มาจะกล่าวทไป	ถึงระตูจรรกาเป็นใหญ่
ทว่ามีพระเชษฐารวมฤทัย	ผานเวียงชัยลาสำลืบพงศ์พันธุ์